



*Dispositiu Formatiu en
interculturalitat per a
tècnics LIC*

2018

ÀMBIT I.
INTERCULTURALITAT



Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

COORDINACIÓ:

Sub-direcció General de Suport i
Atenció a la Comunitat Educativa

ELABORACIÓ:

Sub-direcció General de Suport i
Atenció a la Comunitat Educativa

Equip de treball ERDISC (Equip de Recerca en
Diversitat i Inclusió en Societats Complexes)

Edgar Iglesias Vidal

Josep Guardiola Salinas

Coordinació general i seguiment



Josué Molina Neira

Execució tècnica i continguts

Katia V. Pozos Pérez

Disseny i maquetació dels materials didàctics

Sergiu Nista

Edició i muntatge dels materials audiovisuals

Iconografia: freepik.com



Aquesta obra està subjecta a la llicència de Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0

Internacional Creative Commons. Per veure una còpia de la llicència, visiteu

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>.



Àmbit I



Interculturalitat

Continguts

| | |
|--|----|
| Comprendre la interculturalitat a principis del segle XXI: Elements i principis clau per a centres educatius | 5 |
| CÀPSULA D'EXPERT: Xavier Besalú | 5 |
| 1.1 En clau individual: qüestions prèvies per reflexionar | 7 |
| 1.2 Contextualització i clarificació conceptual | 8 |
| o Competència intercultural | 8 |
| o Com podem entendre el concepte de "diversitat"? | 10 |
| o Què podem fer amb la diversitat? | 12 |
| o Propòsit: superar la tolerància i la integració, per arribar a la inclusió! | 16 |
| o Quin principi bàsic proposa la perspectiva intercultural? | 17 |
| 1.3 Orientacions pràctiques | 18 |
| o Facilitar l'existència d'espais de relació i diàleg entre els diferents membres de la comunitat escolar | 19 |
| o Reconèixer la diversitat en un marc de valors compartits i emfatitzar les semblances | 22 |
| o Democratitzar la gestió del centre educatiu | 26 |
| 1.4 Orientacions en clau comunitària | 28 |
| 1.5 Per saber-ne més: banc d'experiències i referències teòriques | 32 |
| 1.6 En clau individual: qüestions finals per reflexionar | 35 |

Comprendre la interculturalitat a principis del segle XXI:

Elements i principis clau per a centres educatius



CÀPSULA D'EXPERT:

Xavier Besalú
Prof. de la Universitat de Girona



Interculturalitat

¿Por qué escuchas eso tan raro?, ¿por qué no puedes escuchar música como la gente normal?

Nadie es normal. No existe gente normal, mamá.

Fragment de la pel·lícula Mi vida sin mí, d'Isabel Coixet.

1.1 En clau individual: qüestions prèvies per reflexionar

A continuació et presentem una sèrie de preguntes orientades a fomentar la reflexió i la autoreflexió. Aquest pot ser un bon punt de partida per reflexionar, aprendre, explorar i indagar sobre la interculturalitat: temàtiques que hi tenen a veure, com l'entendem, com ens posicionem davant de la diversitat, etc.



Les preguntes estan fetes en format qüestionari, al qual pots accedir a través del següent enllaç: <https://goo.gl/forms/HS7Nr0X2TloYCFqi2>

La interculturalitat i jo

A continuació et presentem diferents frases sobre la diversitat cultural

Marca la casella de cada fila que millor s'ajusti a la teva opinió

| | Estic totalment en desacord; | Estic en desacord | No estic ni d'acord ni en desacord | Estic d'acord | Estic totalment d'acord |
|---|------------------------------|-----------------------|------------------------------------|-----------------------|-------------------------|
| Jo mateix m'incluc dintre de la diversitat cultural | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| La diversitat cultural és arreu, fins i tot en contextos considerats normalment com a | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

També pots respondre en el teu dispositiu mòbil. Per fer-ho, pots accedir-hi mitjançant la direcció URL proporcionada, o mitjançant el codi QR.



1.2 Contextualització i clarificació conceptual

La relació entre persones d'orígens culturals diferents ha estat una constant al llarg de la història de la humanitat. Per raons diverses, durant els últims anys el flux migratori internacional s'ha incrementat de manera exponencial, fet pel qual hi ha hagut un increment substancial de la diversitat de creences i pràctiques que es dona en el si de les societats actuals.

Una societat que tingui com a objectiu ser sana i saludable per als individus que li donen vida, necessàriament ha de reconèixer els drets i deures civils, polítics, econòmics i culturals de tots els seus membres, evitant qualsevol pràctica d'exclusió o assimilació, alhora que defensa uns valors convivencials i elements compartits

Competència intercultural

Per assolir aquests objectius, és necessari que tota la societat desenvolupi la competència **intercultural**. Aquesta competència es pot concebre com el compendi de coneixements, habilitats i actituds necessari per desenvolupar amb solvència una interacció positiva a l'hora d'abordar situacions i contextos de diversitat cultural ([Referència 1](#)). En suma, la interacció positiva en termes de la competència intercultural, seria aquella que permet:

- ✓ **Comprendre i valorar les persones d'altres orígens culturals**, així com els contextos on hi ha diversitat cultural com un element de riquesa que reflecteix la societat plural;
- ✓ **Establir relacions positives i constructives** entre persones amb diferents llengües i formes de pensar, sentir i actuar;

- ✓ **Interactuar amb els altres, apreciament i valorant les diferents filiacions culturals, de manera que tots els participants en la situació estiguin igualment satisfets amb la interacció;Comprendre's un mateix i les seves múltiples afiliacions culturals.** Més endavant, aprofundirem en aquest aspecte.
- ✓ **Promoure un marc de valors i drets democràtics compartits i altres elements de cohesió** que configurin també una identitat col·lectiva i una societat cohesionada.
- ✓ Entendre la llengua com un element comú que cohesiona, estableix ponts de relació, apropa mirades i ajuda a construir una identitat compartida.

Autores com Vilà (2008) associen el desenvolupament de la competència intercultural al desenvolupament d'eixos relatius al coneixement, afectivitat i comportament:

[\(Referència 2\).](#)

La competència intercultural orientada al coneixement implica:

- ✓ Generar pensament complex: per a la comprensió de les pròpies identifications culturals i per a la comprensió de les identifications culturals de l'alteritat, des d'una anàlisi crítica.
- ✓ Comprendre com la cultura, estereotips i actituds influeixen en les nostres interaccions i anàlisis.
- ✓ Identificar i comprendre els aspectes més significatius i el sentit de la seva dimensió cultural.
- ✓ Conèixer i comprendre els valors democràtics i els valors propis de la nostra societat.

La competència intercultural orientada a l'afectivitat implica:

- ✓ Detectar i superar els estereotips i prejudicis.
- ✓ Reduir el sentiment d'incertesa que obre pas a l'ansietat (desenvolupar plaer de viure en un entorn poc familiar).



-
- ✓ Gaudir de la interacció intercultural i altes expectatives en la interacció.
 - ✓ Ajudar a manejar les reaccions emocionals.
-

La competència intercultural
orientada al comportament implica:

- ✓ Tenir habilitats per a la millora de les relacions humanes entre persones de diferents cultures.
 - ✓ Reduir el nombre de comportaments negatius, potenciant aquells que afavoreixin les relacions interculturals.
 - ✓ Millorar el grau d'ajust als diferents tipus d'estrès ocasionat per les diferències culturals.
 - ✓ Desenvolupar habilitats necessàries per interactuar de forma efectiva en trobades interculturals.
 - ✓ Desenvolupar millors relacions interpersonals en grups multiculturals.
 - ✓ Sentir-se bé interactuant amb persones d'altres cultures i llengües, i sentir-se més iguals que diferents.
-

Per suposat, per tal que el jovent pugui desenvolupar la competència intercultural, és necessari que el professorat dels centres educatius també la tinguin desenvolupada. I això és important per a tots els centres educatius, ja que els projectes interculturals no només haurien d'estar destinats a contextos on hi ha persones de diferents procedències, erròniament anomenats com a contextos amb molta "diversitat cultural".

Com podem entendre
el concepte de "diversitat"?

Elaborar una anàlisi de la diversitat des de la perspectiva intercultural i des d'una mirada complexa, suposa abandonar els postulats que defineixen la diversitat cultural segons els orígens culturals específics d'alguns grups. Ans al contrari, es pot parlar de **diversitat radical**, entenent que la societat és un mosaic d'infinita variabilitat cultural. Al cap i a la fi, la identitat personal es pot definir en funció de variables com l'edat, el gènere, els gustos musicals, les aficions o la capacitat d'accedir a determinats recursos i oportunitats. S'entén, per això, que les **identitats personals són pluriformes**, entenent que l'individu no pertany a un sol grup social i que la seva identitat no és única i exclouent, ni necessàriament estable en el temps. És per això que resulta imprecís l'ús de categories binàries que diferencien les persones pel seu lloc de naixement, pel seu sexe o per qualsevol altre categoria que defineixi les identitats de manera simplificada.

La diversitat cultural es configura tenint en compte aspectes que van més enllà de les nacionalitats d'origen, com per exemple el nivell socioeconòmic o cultural, la diversitat de gènere i sexual, els estils d'aprenentatge, les tendències ideològiques, les històries de vida, les creences o fins i tot els gustos per la música. Si tenim en compte aquests aspectes és fàcil identificar que el nivell de diversitat d'un centre educatiu no es pot mesurar pel nombre de nacionalitats d'origen de l'alumnat o de les seves famílies.

| Allà on un culturalista veu un... | Algú amb la visió intercultural pot veure, entre altres coses... |
|-----------------------------------|---|
| Un estranger | Un conciudadà o veí, amb càrrec diplomàtic, vidu, pare responsable d'una criatura de 3 anys, desconixedor del sistema educatiu català. |
| Un autòcton | Una persona de sexe masculí, nascuda a Catalunya central, a qui agrada el rock (en català, castellà, anglès...), amb una llicenciatura, feminista, pare de dues criatures de 6 i 9 anys i amb dificultats per arribar a final de mes. |

| | |
|---------------------------|--|
| Una americana | Una persona nascuda als EUA amb nacionalitat espanyola, resident des de fa 12 anys a Castelldefels, federalista, grallera i militant a una agrupació defensora del feminisme de la diferència. |
| Una noia musulmana | Una adolescent nascuda a les Garrigues, provinent d'una família de Nador benestant, feminista, membre d'un agrupament d'escolta i activa en moviments associatius LGTB. |
| Un polonès | Autònom que treballa al sector agrari, ateu però que porta els seus fills a un col·legi concertat religiós, coneixedor de 4 llengües i ex militar de la Polònia soviètica. |
| Un marroquí | Un veí acabat d'arribar al poble, amb qui encara no ha tingut l'oportunitat ni el gust de parlar-hi. |

Què podem fer amb la diversitat?

En relació amb el tractament de la diversitat, podem centrar-nos **en quatre línies principals d'acció:**

1

Ensenyar i aprendre la diversitat

Això implica...

- ✓ **Intentar desenvolupar** la capacitat per comprendre el significat profund de la diversitat en un entorn plural a nivell cultural, lingüístic, etc.
- ✓ **Conèixer altres formes de pensar i de fer**, allunyades de les formes de pensar i fer de les

- identificacions culturals pròpies, ajuda a comprendre els altres i a nosaltres mateixos.
- ✓ **Comprendre que no tothom interpreta la realitat de la mateixa manera**, ajuda a qüestionar i posar en dubte les percepcions pròpies, alhora que fomenta una actitud més oberta i respectuosa cap als altres. Aquesta línia d'acció pot resultar útil treballar-la tant amb professorat com amb alumnat.
 - ✓ **Comprendre que cal apropar-se a totes les cultures**, tant la pròpia com la dels altres, des d'una anàlisi crítica.
 - ✓ Comprendre el plurilingüisme com una oportunitat per al futur professional del conjunt de joves, alhora que afavoreix una inclusió basada en l'autoestima i el reconeixement de la cultura d'origen.
 - ✓ **Comprendre que cal un marc de valors i drets democràtics compartits per conviure.**

ESTRATÈGIES!

Amb l'alumnat del centre es poden tractar temàtiques orientades a trencar estereotips o prejudicis, així com conèixer diferents contextos socioculturals i històrics, ja que això permet comprendre millor l'entorn cultural on es viu.

A l'Educació Primària pot resultar especialment adequat treballar aquests continguts des de les matèries de Coneixement del Medi Social i Cultural, i a l'Educació Secundària a Filosofia, o a Geografia i Història. En aquest sentit, una alternativa interessant és introduir aspectes relacionats amb l'Antropologia social i cultural. Explicar, per exemple, les relacions de parentesc tenint en compte tota la seva diversitat, o diferents maneres de concebre l'espiritualitat i les seves conseqüències [\(Referència 3\)](#) o fins i tot diferents sistemes d'ensenyament. D'altra banda, és interessant treballar amb el professorat dels centres, oferint formació contínua orientada a comprendre formes d'actuar o pensar diferents de les autòctones. Aquest tipus d'orientacions poden servir per comprendre els altres o, si més no, per treballar prejudicis.

Conèixer les diferents llengües que es parlen al centre fomenta el seu reconeixement. Per aquesta línia d'acció pot ser útil promoure l'aprenentatge de les llengües d'origen, i obrir-la a tot l'alumnat.

2

Gestionar la diversitat

Això implica...

- ✓ **Posar el centre d'interès** en el desenvolupament de capacitats, actituds i mètodes per gestionar la diversitat, tals com la capacitat de negociació, la resolució de conflictes, el desenvolupament de la confiança mútua, la convivència, etc.
- ✓ **Emprar el coneixement sobre altres formes culturals i creences per obtenir un millor resultat de la gestió de la diversitat.** ([Referència 4](#)). Difícilment es pot gestionar allò que es desconeix. L'accent, però, no es posa en el coneixement de la diversitat, sinó en el servei que ens pot donar el fet de tenir-lo.
- ✓ **No oblidar mai que som més iguals que diferents.**

ESTRATÈGIES!

Obrir espais de diàleg i mediació entre iguals per a la resolució positiva de conflictes, és una forma de treballar que ajuda a desenvolupar la capacitat de conèixer i reconèixer els altres, així com situar-se en el seu lloc, fet pel qual es treballa des de la base la gestió de la diversitat. És recomanable treballar des d'aquesta perspectiva a tots els nivells educatius.

3

Valorar la diversitat

Això implica...

- ✓ **Crear o potenciar les capacitats de les persones** que permeten apreciar la diversitat i el desenvolupament de les condicions necessàries per a la participació i la igualtat d'oportunitats per a tots, inclosa l'acció positiva, l'apoderament, la ciutadania activa, etc.
- ✓ **Promoure actituds proactives** per a la millora de la societat. És per això que aquest enfocament és el que més s'adequa als propòsits de l'educació intercultural, ja que

d'alguna manera engloba i supera els altres dos.

ESTRATÈGIES!

Fer treballs pràctics o inductius per tal de promoure actituds proactives. És per això que si el que es pretén és la millora de la societat, potenciar la ciutadania activa, resulten especialment adequats aquells projectes educatius orientats a la participació i la formació cívica i política. En aquest sentit, resulta tan important conèixer les diferents formes de participació ciutadana, com l'exercici de la mateixa. Exemples concrets d'aquestes estratègies serien:

- ✓ Impulsar iniciatives de projectes escolars des de l'alumnat i/o les famílies [\(Referència 5\)](#).
- ✓ Realitzar votacions als centres educatius per decidir aspectes relacionats amb el propi centre [\(Referència 5\)](#).
- ✓ Fer projectes de simulacions de votacions parlamentàries [\(Referència 6\)](#).
- ✓ Crear premsa elaborada pels mateixos alumnes (o de diferents centres), on es potenciï la publicació d'articles relacionats amb el projecte intercultural.
- ✓ Fer formacions orientades a convertir l'alumnat en agents anti-rumors, és a dir, oferir-los coneixement i eines per contribuir activament a desmuntar prejudicis [\(Referència 7\)](#).

4

Fomentar i promoure els valors compartits

Això implica...

- ✓ **Reconèixer els valors propis d'una societat democràtica** basada en els drets humans.
- ✓ **Fomentar el sentiment de pertinença** com la necessitat que tots tenim de formar part d'una identitat col·lectiva, d'un conjunt social.

Els centres educatius són un lloc privilegiat per compartir els valors propis d'una societat democràtica que ens ajuda a conèixer i construir una identitat col·lectiva. Per això cal:

- ✓ **Promoure, des de la tutoria, la participació de tot l'alumnat** en el teixit associatiu de l'entorn, com un element d'arrelament a territori i, per tant, a la societat.
- ✓ **Educar en els valors democràtics i els drets humans**, i promoure aquells elements que configuren la identitat col·lectiva.
- ✓ **Fomentar la llengua catalana** com a eina comunicativa i com a eix vertebrador d'un projecte plurilingüe.


**Propòsit: superar la tolerància
i la integració, per arribar a la inclusió!**

El model intercultural entén que la diversitat cultural és positiva perquè és enriquidora. En aquest sentit, la diversitat cal respectar-la, aprofitar-la i aprendre d'ella, havent-se d'abordar a nivell personal, legislatiu i institucional des d'una posició inclusiva.

***En definitiva, la interculturalitat s'oposa
a qualsevol acció que pugui implicar que "l'altre" sigui
discriminat o segregat.***

Partir de la perspectiva intercultural implica superar l'actitud de tolerància, ja que aquesta suposa quedar-se en un nivell superficial de respecte cap a persones amb idees, pràctiques o creences diferents a la nostra. Anar més enllà de la tolerància

també significa superar els ànims de voler integrar als altres. La interculturalitat té com a objectiu arribar a la inclusió, que és la construcció compartida d'un projecte comú, en què les parts en condicions d'igualtat aporten, es reconeixen i viuen en un projecte de convivència. Per tant, la inclusió implica concebre que qualsevol altre conciutadà o conciutadana és un igual, malgrat les diferències que hi pugui haver.



Quin principi bàsic proposa la perspectiva intercultural?

La proposta intercultural es fonamenta en el **Principi d'Interacció Positiva** entre les persones. Es posa èmfasi en el terreny de la interacció, en impulsar una promoció sistemàtica i gradual d'espais d'interacció que vagin obrint i generalitzant relacions de confiança, reconeixement mutu, comunicació efectiva, diàleg i debat, aprenentatge i intercanvi, regulació pacífica del conflicte, cooperació i convivència.

1.3 Orientacions pràctiques

Principis estratègics per desenvolupar:

01

Facilitar l'existència d'espais de relació i diàleg entre els diferents membres de la comunitat escolar

02

Reconèixer la diversitat en un marc de valors compartits i emfasitzar les semblances

03

Democratitzar la gestió del centre educatiu

01 Facilitar l'existència d'espais de relació i diàleg entre els diferents membres de la comunitat escolar

Quines orientacions pot oferir un LIC al centre educatiu?

ORIENTACIONS ORGANITZATIVES:

- ✓ Fomentar la interacció entre els diferents agents que configuren la comunitat escolar : professorat, direcció, alumnat, famílies, i altres professionals del centre.
- ✓ Promoure espais d'interacció, on es fomenti el diàleg, l'intercanvi d'idees, la comunicació efectiva, els debats, la cooperació, la convivència i la mediació en els conflictes que puguin sorgir.
- ✓ Potenciar les accions entre iguals (tutoria entre iguals, parelles lingüístiques, famílies acompanyants...)

ESTRATÈGIES!

Organitzar assemblees d'aula periòdiques o extraordinàries. Aquests espais de diàleg poden ajudar al professorat a comprendre la perspectiva del grup i dels seus membres, i a l'alumnat comprendre la perspectiva dels companys, la qual cosa pot ajudar a fomentar l'empatia, la consciència i el respecte cap a l'altre.

Realitzar tutories de grups reduïts. La idea és que el treball tutorial no només es dugui a terme amb tota l'aula, sinó també combinar-lo amb sessions de tutories en grups de 3 a 5 estudiants, per tal de facilitar i millorar la interacció entre els participants. Aquestes tutories no fixes es poden realitzar en grup, on sigui el professorat qui esculli els participants segons la conveniència del moment.

Potenciar les activitats entre estudiants de diferents cursos. Es poden

organitzar des de sortides, fins a reservar espais de l'horari lectiu dedicat a fer projectes que es desenvolupin en grups multi-nivell. El diàleg i el treball cooperatiu entre iguals de diferents edats resulta una font d'aprenentatge molt interessant, tant per als més grans com per als més petits.

Promoure la mediació escolar. La mediació o la resolució de conflictes a partir del diàleg i l'acord ofereix la possibilitat de desenvolupar les habilitats socials, l'empatia, la reflexió crítica i autocrítica i el respecte pels altres. Tot i que aquesta forma de gestió de la conflictivitat hauria d'impregnar l'esperit de tot del centre educatiu, es pot crear un servei de mediació al centre liderat per algun docent; es pot integrar a l'equip del centre un TIS (Tècnic d'Integració Social); es poden habilitar espais al centre com una sala de mediació, i es poden fer formacions perquè part de l'alumnat pugui dur a terme les tasques de mediació quan el conflicte sigui entre iguals [\[Referència 8 i Referència 9\]](#).

Cercles de diàleg. Els cercles de diàleg donen la possibilitat d'escoltar empàticament, de practicar la comprensió mútua i crear vincles. La persona facilitadora s'identifica i explica els valors (honestedat, empatia, ...) i les normes (respecte, valoració, escolta...) per donar seguretat i estructura al cercle. El facilitador planteja preguntes i tots els participants tenen l'oportunitat d'expressar-se quan reben l'objecte de la paraula ("talking piece"). Aquest objecte simbòlicament dóna la paraula i també l'escolta dels membres del cercle [\[Referència 10\]](#).

ORIENTACIONS PEDAGÒGIQUES:

- ✓ Utilitzar el diàleg com a eina vehicular de l'aprenentatge pot resultar útil per a la reducció de prejudicis, sempre que aquest s'utilitzi per avançar en el desacord, aprenent a conversar sobre les discrepàncies o les situacions controvertides. S'aconsella que aquestes pràctiques no siguin esporàdiques o anecdòtiques, per tal de desenvolupar adequadament les habilitats, actituds i competències socials que se'n deriven.

ESTRATÈGIES!

Organitzar debats amb informació prèviament preparada i sistematitzada. La preparació prèvia del material per part dels docents és indispensable perquè l'alumnat aprofundeixi en el coneixement de la temàtica i entengui els matisos i la complexitat de les situacions controvertides. Un debat sense preparació prèvia pot acabar polaritzant el grup i radicalitzant les idees prèvies de l'alumnat [\(Referència 11\)](#).

Plantejar activitats on sigui necessari el raonament i l'argumentació per tal de posicionar-se èticament enfront de situacions complexes. Per exemple, si s'organitzen debats, es pot convidar a defensar les idees contràries a les pròpies creences.

Plantejar activitats on sigui necessària la negociació entre iguals per a la resolució exitosa de l'activitat. Com a eix vehicular de la motivació són recomanables les activitats on es plantegin situacions on l'alumnat o el grup hagi de prendre decisions controvertides sobre temes concrets, que poden arribar a ser dilemes de caire ètic o moral [\(Referència 12\)](#).

02

Reconèixer la diversitat en un marc de valors compartits i emfatitzar les semblances

Quines orientacions pot oferir un LIC al centre educatiu?

ORIENTACIONS ORGANITZATIVES:

- ✓ Reduir en la mesura del possible les hores que l'alumnat nouvingut passa a les aules d'acollida. D'aquesta manera es potencia la socialització entre iguals. Aquesta recomanació té en compte el currículum ocult, és a dir, els missatges implícits dels discursos o les pràctiques dutes a terme dins d'una institució educativa. En aquest sentit, la separació física de l'alumnat nouvingut de la resta de companys que implica la utilització de les aules d'acollida, emfatitza implícitament les diferències entre l'alumnat. És per això que s'aconsella trobar un equilibri just en la utilització de l'aula d'acollida, per tal que l'alumnat nouvingut aprengui l'idioma i, alhora, es socialitzi adequadament amb la resta del grup.
- ✓ Gestionar la diversitat de creences i manifestacions culturals. El centre educatiu no pot ignorar les creences dels alumnes i les seves famílies, i ha de mantenir relacions respectuoses amb les expressions d'aquestes creences que es manifesten de manera quotidiana en els centres educatius. Cal gestionar aquestes manifestacions perquè es puguin convertir en creixement personal i no en font de conflictes. D'aquesta manera, els nois i noies aprendran a conviure amb persones que pensen o creuen de manera diferent [\(Referència 4\)](#).

ORIENTACIONS PEDAGÒGIQUES:

- ✓ No és possible valorar adequadament allò que desconeixem, i molts dels conflictes, prejudicis i estereotips tenen el seu origen en el propi desconeixement de l'altre. Per

això és recomanable aprofundir en el coneixement de les diferents formes en què es materialitza la diversitat. Per exemple, és recomanable aprofitar la pròpia diversitat present al centre, tenint en compte que aquesta no es defineix només per l'origen ètnic de l'alumnat. Però cal tenir en compte que en tractar aquest coneixement es pot fer emfasitzant les semblances o les diferències. Ambdues perspectives tenen les seves repercussions a nivell educatiu, fet pel qual és necessari reflexionar-hi.

- ✓ Tractar la diversitat emfatitzant les diferències pot resultar útil perquè pot donar visibilitat i legitimitat a altres formes de pensar, sentir i actuar, fet pel qual es poden obrir nous espais de relació gràcies a un major enteniment de l'altre. Conèixer altres referents culturals també ens permet a nosaltres obrir els horitzons cognitius condicionats pels referents culturals propis. Cal tenir en compte, però, que emfasitzant les diferències es corre el risc d'aprofundir en la diferenciació entre grups socio-culturals, reafirmant la dicotomia nosaltres-ells, amb tot allò que suposa. Depenent de com es presenti la informació sobre altres grups, podem crear una imatge supèrflua i estereotipada o, ans el contrari, una visió comprensiva, profunda i respectuosa sobre els modes de fer, pensar i sentir d'altres grups culturals, sempre des d'una anàlisi crítica i autocrítica.
- ✓ Tractar la diversitat emfatitzant les semblances entre els grups socials i/o culturals, generalitzant des del que compartim i ens aproxima com a persones humanes. Aquest enfocament ens permet repensar el món conegut des d'allò proper i concret, permetent-nos flexibilitzar les conceptualitzacions sobre els universos culturals propis. Un altre avantatge de remarcar les similituds és afavorir les relacions interpersonals gràcies a la tendència humana de sentir simpatia per aquelles persones que es perceben com a similars a un mateix.
- ✓ Marc de valors compartits. Avançar cap a una educació intercultural que doni respostes adequades a l'exigència, ineludible, que tenen els centres educatius de preparar la ciutadania per a una societat plural dins d'un marc de valors i drets democràtics compartits. Les àrees curriculars són les vies a través de les quals es realitza el treball de transmissió, reflexió i producció de coneixement i cultura i, per tant, de cohesió.

- ✓ **Planificar actuacions** de reconeixement de les llengües familiars dels alumnes i la diversitat lingüística posant en valor el plurilingüisme i fomentant l'aprenentatge de les llengües d'origen.
- ✓ **Formació del professorat.** Fomentar els recursos de l'Xtec sobre les activitats formatives pel que fa al tractament de la diversitat cultural dels centres.

ESTRATÈGIES!

Tenir en compte el punt de vista dels protagonistes. Això resulta especialment pertinent quan es faci èmfasi en les diferències.

Evitar oferir una visió simplista i folklòrica de la cultura. Oferir una visió comprensiva, profunda i respectuosa sobre els modes de fer, pensar i sentir d'altres grups socials, per tal de no reproduir estereotips o coneixement simplificat sobre l'altre.

Treballar sobre la condició de ciutadania. Això implica remarcar les semblances que hi ha entre les persones que coexisteixen sota un mateix marc econòmic i normatiu, tot i pertànyer als grups socials o culturals.

Ressaltar la idea que tots som subjectes culturals. Les persones som individus, la identitat dels quals està conformada per processos de socialització i enculturació, que busquen sobreviure i donar sentit al medi social, natural i cultural en què estem immersos. Al darrere de les diferents formes de pensar, actuar i sentir, hi ha les mateixes qüestions o problemàtiques que afecten a tots els grups socials i culturals: la necessitat d'una organització econòmica que garanteixi la subsistència del grup; la necessitat d'una organització política que reguli la vida en comunitat; la necessitat d'una organització familiar que reguli les formes de convivència més directa, la necessitat d'un món simbòlic que ens permeti comunicar-nos o donar sentit a allò que desconeixem.

03

Democratitzar la gestió
del centre educatiu

Els centres educatius poden ser més o menys tancats. Aquesta línia d'acció opta per l'obertura i requereix d'equips docents integradors, receptius i disposats a acceptar i adaptar-se, en la mesura del possible, a la voluntat dels diferents agents de la comunitat educativa.

*Quines orientacions pot oferir un LIC
al centre educatiu?*

ORIENTACIONS ORGANITZATIVES:

- ✓ Facilitar tot el possible la participació i la presa de decisions entre els diferents agents que configuren la comunitat educativa. Per això el centre ha de crear espais de diàleg i consens, fomentant l'horitzontalitat en la presa de decisions, així com l'impuls d'iniciatives per part de l'alumnat i famílies.

ESTRATÈGIES!

Exemples concrets d'aquestes línia d'acció podrien ser:

Organitzar un parlament escolar. Aquest estaria format per l'alumnat o assemblees on es realitzin propostes per millorar l'escola —millorar l'ordre a les instal·lacions, gestió de jocs al pati, etc.— que posteriorment seran valorades per l'equip directiu. Per exemple, si hi ha problemes d'espai al pati de l'escola i això és font de conflictivitat, una solució podria ser que l'alumnat decideixi en assemblea el tipus de jocs que es jugaran, o estableixi un calendari setmanal per als jocs.

Impulsar projectes co-creatius, on participin l'alumnat i les famílies. Aquesta pràctica genera aprenentatges molt significatius, a banda de resultar una

experiència compartida entre diferents agents. Per exemple, es pot redissenyar el pati escolar, fent particip a l'alumnat en el disseny del seu espai recreatiu ideal. En la mesura del possible, seria recomanable respectar el seu criteri, atès que les dinàmiques de joc poden veure's molt beneficiades [\(Referència 13 i Referència 14\)](#).

ORIENTACIONS PEDAGÒGIQUES:

Aquestes orientacions requereixen que l'equip docent tingui una actitud oberta i autocrítica cap al seu propi treball:

- ✓ Promoure una actitud del professorat que doni espai al diàleg raonat sobre el sentit que té allò que succeeix a les aules. Com a conseqüència d'això s'haurien d'incorporar canvis a les planificacions docents quan les propostes de l'alumnat siguin coherents i permetin millorar els seus aprenentatges.

ESTRATÈGIES!

Permetre a l'alumnat decidir sobre els continguts dels seus aprenentatges. Es poden reservar franges horàries per tal que l'alumnat pugui desenvolupar projectes o activitats educatives que tinguin a veure amb els seus interessos. En aquest sentit, el paper del professorat pot ser el de guiar la cerca de fonts d'informació o el mètode de treball, plantejar dubtes o interrogants sobre les temàtiques que s'ha acordat treballar i vetllar pel desenvolupament adequat del currículum educatiu.

Permetre la participació activa de l'alumnat en el desenvolupament del procés avaluatiu. La idea és promoure l'avaluació continuada i incloure l'alumnat en el procés d'avaluació, promovent la pròpia avaluació (auto-avaluació) i l'avaluació entre iguals (co-avaluació). D'altra banda, a partir de l'Educació Secundària, ja pot ser adequat fer particip a l'alumnat del disseny de les activitats d'avaluació. D'aquesta manera, els i les estudiants prendrien consciència dels criteris, pautes i instruments d'avaluació, permetent desenvolupar aspectes metacognitius, així com, de retruc, la competència social, ciutadana i democràtica.

1.4 Orientacions en clau comunitària

Centres educatius i famílies estan contextualitzats i cal treballar amb cada un dels contextos i agents per tal r d'impulsar una agenda educativa intercultural.

Quines orientacions pot oferir un LIC al centre educatiu?

ORIENTACIONS ORGANITZATIVES:

- ✓ Promoure espais d'interacció amb persones alienes a l'entorn escolar, ja sigui directament amb veïns, o a través d'entitats privades o institucions públiques, o de la ciutadania en general a través de les xarxes, pot servir per contribuir a l'agenda intercultural, obrint nous espais d'aprenentatge, de comunicació, de cooperació, convivència, de debat i de diàleg.
- ✓ Participar en els plans educatius d'entorn, si s'escau, que són una proposta de cooperació educativa entre el Departament d'Educació i els ajuntaments. Tenen com a objectiu aconseguir l'èxit educatiu de tot l'alumnat i contribuir a la cohesió social mitjançant l'equitat, l'educació intercultural, el foment de la convivència i l'ús de la llengua catalana. L'element estratègic clau és aconseguir continuïtat i coherència entre les accions dels diferents agents educatius que operen en un territori, tant si pertanyen a l'educació formal com a la no formal o la informal [\(Referència 15\)](#).

ESTRATÈGIES!

Impulsar els projectes de servei comunitari per a l'alumnat de secundària com un element indispensable d'aprenentatge de valors socials i cívics. És necessari formar ciutadans i ciutadanes qualificats, però també en ciutadans reflexius, capaços d'analitzar l'entorn en què viuen i de comprometre's en la seva millora. L'educació és una eina de millora social, que ha de ser capaç de formar éssers complets, amb una dimensió tant intel·lectual com humana i moral. Cal anar avançant en aquelles competències que recullen valors i habilitats cíviques. El Departament d'Educació posa en marxa el Servei comunitari per a l'alumnat de

3r i 4t d'ESO, amb la finalitat de garantir que els estudiants, al llarg de la seva trajectòria escolar, experimentin i protagonitzin accions de compromís cívic, aprenguin en l'exercici actiu de la ciutadania, i posin en joc els seus coneixements i capacitats al servei de la comunitat.

Els aprenentatges que s'adquireixen a través del Servei comunitari encaixen en l'adquisició de la competència social i ciutadana. Aquesta competència pretén que l'alumnat compregui la realitat social en què viu, cooperi, convisqui i exerciti de forma activa la ciutadania democràtica en una societat plural, i es comprometi a contribuir a la seva millora, mantenint una actitud crítica, constructiva, solidària i responsable, davant el compliment dels drets i obligacions cívics [\(Referència 16\)](#).

Realitzar audiències públiques. A les audiències públiques, l'alumnat de diferents centres debaten sobre un tema que interessa al jovent per intercanviar idees i buscar solucions raonades i raonables. Finalment, s'escull uns representants que presentaran els resultats en una audiència pública al consistori presidida per l'alcalde o alcaldessa.

Realitzar consells locals d'infància i adolescència. Són òrgans de participació on els estudiants reflexionen i fan propostes de millora per a la localitat, que posteriorment presenten a l'ajuntament. Normalment estan formats per grups d'estudiants de diferents escoles o instituts, un o dos per centre o aula, escollits per votació als centres escolars. Els consellers i conselleres recullen les demandes i propostes del seu centre educatiu per tal de debatre-les al consell o les comissions de treball. La seva candidatura té un mandat de dos anys i es reuneixen periòdicament per debatre i prendre decisions. Cal tenir en compte que, en el cas de l'Educació Primària, es duu a terme amb infants de cinquè i sisè de primària, però poden participar fins als 17 anys. Aquests consells d'infància estan organitzats pels mateixos ajuntaments. En el cas que l'ajuntament d'una localitat no hagi creat els Consells d'Infància, se'n pot promoure la seva creació sol·licitant al consistori la modificació del reglament de participació ciutadana de la localitat, segons els

canals establerts en aquest mateix reglament [\(Referència 17\)](#).

Promoure en el marc dels Plans educatius d'entorn [\(Referència 15\)](#) grups de treball com espais de diàleg entre els diferents agents educatius d'un territori orientats a analitzar, valorar i proposar accions educatives i cohesionadores.

ORIENTACIONS PEDAGÒGIQUES:

- ✓ Promoure la realització de projectes o activitats educatives que impliquin una relació directa o indirecta amb la comunitat. La participació de la comunitat a aquestes propostes pot ésser activa, a partir de la vinculació amb algun agent del territori que ajudi al seu desenvolupament (col·laboracions amb associacions, universitats, entitats de base comunitària, etc.). Però el vincle amb la comunitat també es pot establir amb un paper més passiu per part d'aquesta, quan des del centre se'n faci difusió o transferència del coneixement generat a les aules.

ESTRATÈGIES!

Organitzar exposicions creades per projectes duts a terme per l'alumnat. Organitzar exposicions dels treballs per contribuir a la presa de consciència de la ciutadania sobre una temàtica concreta, donant visibilitat a problemàtiques socials, com la història o dificultats actuals de col·lectius històricament marginats pels grups dominants, on s'incorpori la seva pròpia perspectiva, o on es desmuntin estereotips o prejudicis sobre els immigrants o la immigració.

Crear i representar en obert obres de teatre. Per tal que aquesta estratègia s'encabeixi dins de l'agenda intercultural, els continguts de l'obra de teatre han de vetllar per temàtiques afins a aquesta, essent la visió del teatre de l'oprimit una molt bona opció. El vincle amb la comunitat es pot establir tant si es col·labora amb companyies de teatre, com si es treballa autònomament des de l'escola però es representa en obert per a la ciutadania en general.

Promoure la reproducció del mètode científic a les aules de Ciències Socials.

Aquesta metodologia de treball permet realitzar projectes que vinculin l'escola amb la seva comunitat, com l'enregistrament i posterior publicació d'històries de vida de persones pertanyents a diferents col·lectius.

Impulsar la interacció entre tot l'alumnat en les activitats extraescolars i de

lleure educatiu fora del centre per fomentar el creixement mutu i l'arrelament a territori.

1.5 Per saber-ne més: banc d'experiències i referències teòriques

•Guia sobre Competència Intercultural: *Developing intercultural competence through education.*

Aquesta guia presenta el compendi de coneixements, habilitats i actituds que defineixen la competència intercultural. Editada pel Council of Europe, resulta un material adequat per aprofundir teòricament en les implicacions i requeriment de la formació intercultural.

<https://goo.gl/tLU9SK>

REFERÈNCIA 1



•Assaig: *¿Cómo educar en competencias interculturales? Una alternativa a la educación formal*, de Ruth Vilà.

Aquest assaig planteja de manera clara i entenedora com treballar la competència intercultural.

<http://www.injuve.es/sites/default/files/revista-80-capitulo-5.pdf>

REFERÈNCIA 2



•Sèrie de televisió *Vikings* (*Vikings*, en original)

La primera i segona temporada d'aquesta sèrie permet treballar fàcilment diferents maneres de concebre l'espiritualitat, així com les conseqüències pràctiques del món simbòlic a la vida quotidiana de les persones.

REFERÈNCIA 3



•Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius.

http://www.gencat.cat/governacio/pub/sum/dgar/guia_educatius.pdf

REFERÈNCIA 4



•Vídeo documental "Amb ulls de nen": Democràcia

En aquest capítol s'expliquen, en poc més de 30 minuts, diferents experiències escolars relacionades amb la participació democràtica als centres educatius.

<https://goo.gl/rB88iT>

REFERÈNCIA 5



•Article "Aprendre a votar amb les eleccions al parlament europeu. Una simulació innovadora del procés electoral dissenyada per a l'alumnat d'educació secundària obligatòria"

Article en revista científica en el qual s'explica un exemple concret d'una activitat de simulació parlamentària a Educació Secundària, el procediment dut a terme i la fonamentació teòrica que hi ha al darrera.

<https://goo.gl/bpCj2Y>

REFERÈNCIA 6



• **Pàgina web de la Xarxa Anti-rumors de l'Ajuntament de Barcelona**

Ofereix recursos i formacions sobre Interculturalitat, donant respostes als rumors i estereotips. Normalment, l'edat mínima per a realitzar els cursos és de 16 anys.

<https://goo.gl/AXJ9yU>

REFERÈNCIA 7



• **Vídeo Documental "Aquí qui mana?" de la sèrie Mestres.**

En aquest vídeo, professorat de diferents nivells educatius parlen de convivència, de normes consensuades, de mediació de conflictes i de sancions pedagògiques, com alternativa a la disciplina i els càstigs.

<https://goo.gl/hZz6mm>

REFERÈNCIA 8



• **Document "Mediació escolar".**

Document explicatiu de què és la mediació Escolar, amb orientacions pràctiques per dur-la a terme al centres educatius.

<http://www.xtec.cat/se-conca/Carme%20Boqu%E9.pdf>

REFERÈNCIA 9



• **Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront l'assetjament entre iguals**

http://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia/recursos/resconflictives/borrar-assetjament_iguals/

REFERÈNCIA 10



• **Document de treball: "Guia pràctica de Debat a l'aula".**

Publicada per l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona, aquesta breu guia sistematitza els beneficis i els passos i estratègies a seguir per realitzar debats a l'aula.

<https://goo.gl/XyYCU4>

REFERÈNCIA 11



• **Programa formatiu sobre Competència social, Habilitats cognitives i creixement moral per al 2n cicle de la ESO.**

Material ofert pel Departament d'Educació on explica en detall com treballar a l'aula dilemes de caire ètic o moral.

<https://goo.gl/MwqBmt>

REFERÈNCIA 12



• **Guia per a co-crear a l'escola. Document on es detalla els beneficis i el procediment per emprendre un projecte de co-creació de patis.**

<https://goo.gl/BGVFUA>

REFERÈNCIA 13



• **Notícia de TV3: "Patis de les escoles fet entre tots". Notícia que ofereix diferents projectes de co-creació de patis, on els protagonistes expliquen les possibilitats, els avantatges i les dificultats tècniques de dur a terme aquest tipus de projectes.**

<https://goo.gl/kKX3uH>

REFERÈNCIA 14



• **Plans Educatius d'Entorn (XTEC)**

Són instruments per donar una resposta integrada i comunitària a les necessitats educatives, coordinant i dinamitzant l'acció educativa en els diferents àmbits de la vida dels infants i joves.

http://xtec.gencat.cat/ca/comunitat/entorn_pee/

REFERÈNCIA 15



•Servei Comunitari (XTEC)

<http://xtec.gencat.cat/ca/comunitat/serveicomunitari/>

REFERÈNCIA 16



•Article de revista científica:
"Participación, ciudad y educación: los consejos de infancia y de adolescencia".

En aquest article s'exposa amb claredat la teoria que fonamenta els consells d'infància i explica el seu funcionament.

<https://goo.gl/b5PukQ>

REFERÈNCIA 17



Altres referències d'interès del Departament d'Educació:

•Projecte de convivència:

<http://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia>

•Pràctiques restauratives: cercles de diàleg:

http://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0005/1d5f2872-bd45-488d-b3b7-623b95dd6796/16_cercles_de_dialeg.pdf

ALTRES REFERÈNCIES



1.6 En clau individual: qüestions finals per reflexionar

Un cop has fet la formació, et convidem a repetir el qüestionari que vas fer al principi, perquè puguis reflexionar sobre si has canviat el teu mode d'entendre la interculturalitat, o sobre qüestions personals que també tenen relació amb la temàtica que hem estat treballant.

<https://goo.gl/forms/JhXSur81TaX3QxEC2>



La interculturalitat i jo

A continuació et presentem diferents frases sobre la diversitat cultural

Marca la casella de cada fila que millor s'ajusti a la teva opinió

| | Estic totalment en desacord: | Estic en desacord | No estic ni d'acord ni en desacord | Estic d'acord | Estic totalment d'acord |
|---|------------------------------|-----------------------|------------------------------------|-----------------------|-------------------------|
| Jo mateix m'incloc dintre de la diversitat cultural | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| La diversitat cultural és arreu, fins i tot en contextos considerats normalment com a "monoculturals" | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Catalans fills i nets de catalans, poden ser diversos culturalment parlant | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |
| Els equips de professorat també | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

